

Metodické přístupy k studiu starých turistických map Jizerských hor na příkladu kartografické tvorby Josefa Matouschka

Branislav Nižnanský, Klára Popková, Jiří Šmída, Daniel Vrbík,
Technická univerzita v Liberci

Jacek Potocki, Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

EVROPSKÁ UNIE
UNIA EUROPEJSKA

Osnova

1. Staré turistické mapy Jizerských hor
2. Metodické otázky výzkumu starých turistických map
3. Datování vydání
4. Analýza kompozice map
5. Využití výsledků výzkumu

Staré turistické mapy Jizerských hor

- Turistické mapy vydávané samostatně pro Jizerské hory od konce 19. století
- Výrazné sepětí s německými či německy hovořícími autory
- Souvislosti s rozvojem spolkové činnosti, turistické zpřístupňování krajiny garantováno horskými spolky
- Mapová produkce nakladatelství Josef Straube (Berlin), Max Leipelt (Warmbrunn) a další.

Josef Matouschek

- Josef Matouschek (1867–1945)
- Autorství a spoluautorství 11 map (1896–1938)
- Kartograf-laik (samouk)
- Hlavní přínos: podrobné a obsahově přesné a správné mapy, toponyma
- obecně společensky činný

Metodické otázky řešené ve výzkumu map J. M.

- Datování vydání jednotlivých map
- Analýza kompozice map
- Analýza obsahu map
- Aplikace v územním plánování, regionálním rozvoji, cestovním ruchu atd.

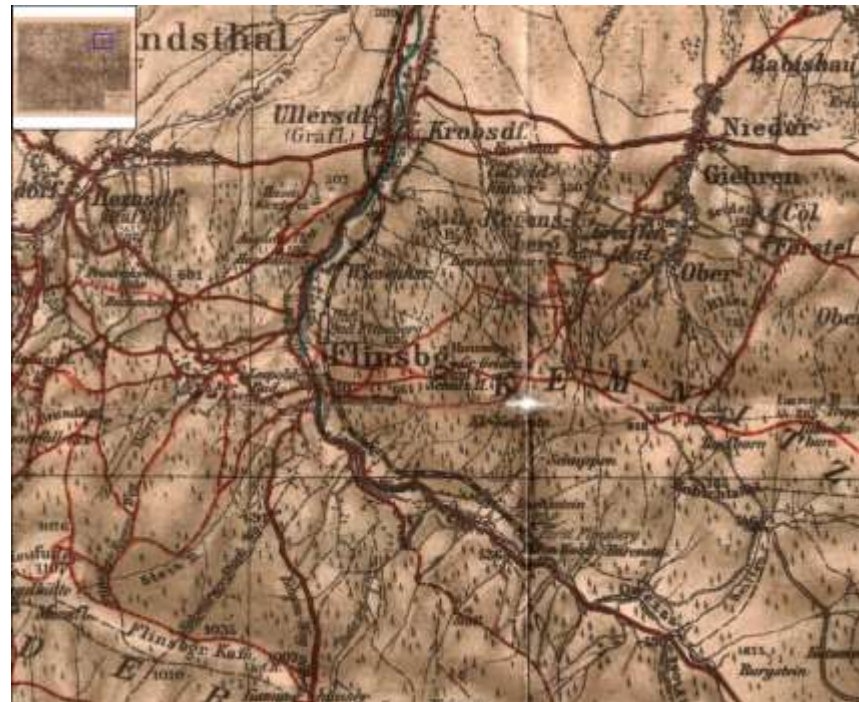
Datování vydání map

- Analýza obsahu mapy
- Analýzy reklam na lícové straně mapy
- Analýzy reklamních materiálů vydavatelství, dobového tisku (ceny map)

Datování vydání map: analýza obsahu mapy

- Rozdíly v aktualizaci topografického podkladu a tematických vrstev mapy
- Aktualizace jen vybraných prvků obsahu (G. Adolph, 7. vydání: na mapě protektorátní hranice - 1938, ale chybí silnice Sw. Zdrój–Sklarska Poremba - 1937)

Datování vydání map: analýza dalších údajů a dokladů

Unentbehrlich für jeden Besucher des Jeschken- und Iser-Gebirges ist:
Die Touristenkarte vom Jeschken- und Iser-Gebirge,
Maßstab 1 : 80.000. — IV. Auflage.
Im Auftrage des Deutschen Gebirgs-Vereines für das Jeschken- und Iser-Gebirge
auf Grund österr. und preuß. Generalstabkarten und eigener Aufnahmen von
Jos. Matouschek und Jul. Straube,
Preis K 1.40, dauerhaft auf Feinwand, zusammenlegbar in Taschengröße, K 2.—.

Analýza kompozice map

Kompozici map analyzujeme vyjmenováním a charakteristikou použitých kompozičních prvků, jejich umístění v mapovém listu a navzájem.

Zkoumáme tři základní třídy kompozičních prvků mapy:

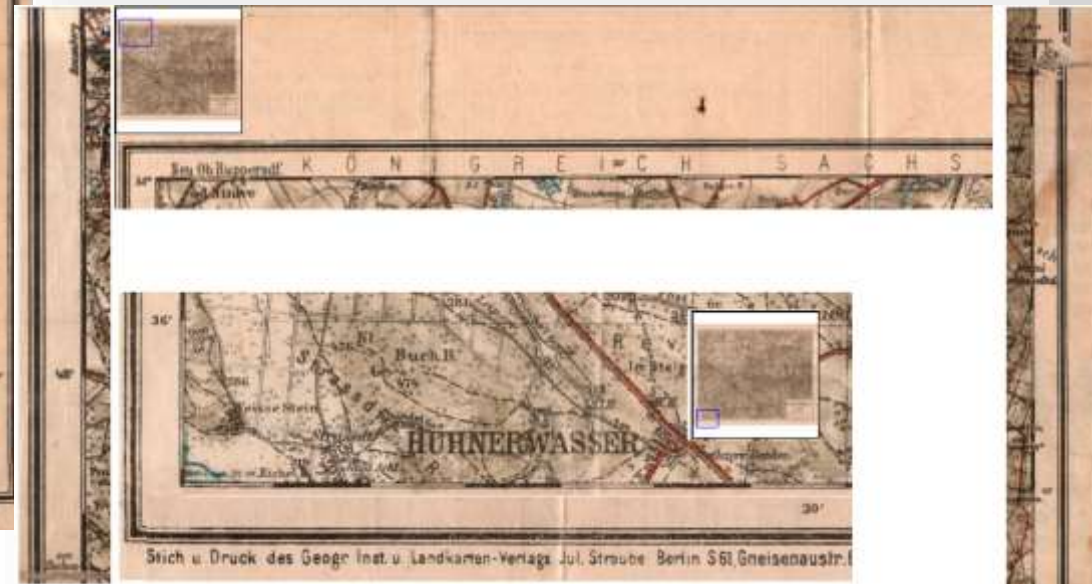
- nevyhnutné (mapové pole, měřítko a název)
- důležité (legenda, rám, tiráž, rámové údaje ...)
- doplňkové (grafy, texty, mapy, grafické doplňky...)

Kompozice mapy

Mapové pole je v strukturovaném moderním rámu topografických map, v pravém dolním rohu jsou soustředěny klíčové kompoziční prvky v samostatném rámu, samotný rám mapy obsahuje matematické prvky a pod ním nacházíme doplněny tirážové informace.

Na mapě staré přes sto let nacházíme kartografické dovednosti používané v topografických mapách do dnešních dob.

Kompozice map

Citlivé umístění seskupení klíčových kompozičních prvků bere ohled na informace o území, které tento prvek překryje.

Teoretický základ analýz obsahu map

Turistické mapy klasicky patří k tematickým mapám velkého měřítka.

- Topografický podklad

V analýze jsou postupně popsány a identifikovány čtyři třídy mapových znaků – Znak **matematického základu**, znak **polohopisu**, znak **výškopisu** a **textové znaky** (popis mapy). Jedná se o znaky využívané v topografických mapách a je nesporné, že i k analyzovaným mapám byl využit jako topografický podklad obsah některého dostupného soudobého topografického mapového díla.

- Tematické vrstvy

Tematická nastavba všech tematických map je odlišena v legendě mapy. Pro odlišení tematických vrstev jsou využívány třídy mapových znaků odlišených podle atributů (relace znaku k měřítku – areálové, liniové a figurální znaky a grafické operace a proměnné – barva, velikost, vzorek, orientace, tvar, dělení, sdružení ...)

Inovativní přístup k tematickému obsahu turistických map

Vrstvy liniových znaků a jejich sémantické využití

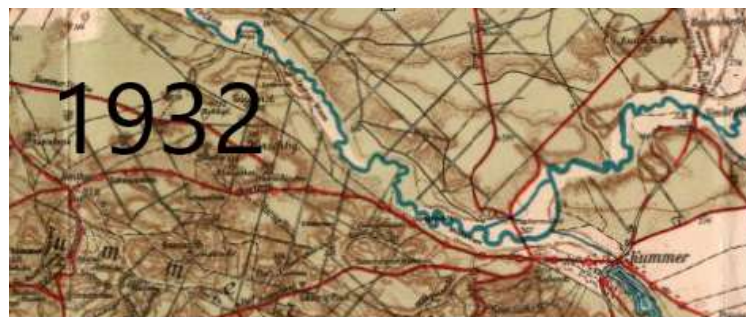
Vrstvy areálových znaků a jejich sémantické využití

Využití figurálních znaků ve vazbě na liniové a areálové (místo)

Základ analýzy

Srovnání změn ve
stylu
kartografického
vyjádření
mapového obsahu
map publikovaných
s tříletým
odstupem

Výsledky výzkumu kartografického díla J. Matouschka

- Srovnávání vývoje kartografických nástrojů
- Doplnkový zdroj historických výzkumů, podklad pro rekonstrukční mapy
- Poznávání místní krajiny a komunikace jeho výsledků
- Publikace, webové mapy a prezentace, výstava

Závěr

Samotné soustředění se na dílo J. M. nás obohatilo ve smyslu i dalších starých turistických map studovaného území a období.

Branislav
Nižnanský
branislav.niznansky@
tul.cz

Jiří **Šmída**
jiri.smida@
tul.cz

PŘEKRAČUJEME HRANICE
PRZEKRACZAMY GRANICE
2014—2020

EVROPSKÁ UNIE / UNIA EUROPEJSKA
EVROPSKÝ FOND PRO REGIONÁLNÍ ROZVOJ
EUROPEJSKI FUNDUSZ ROZWOJU REGIONALNEGO

PŘEKRAČUJEME HRANICE
PRZEKRACZAMY GRANICE
2014—2020

EVROPSKÁ UNIE / UNIA EUROPEJSKA
EVROPSKÝ FOND PRO REGIONÁLNÍ ROZVOJ
EUROPEJSKI FUNDUSZ ROZWOJU REGIONALNEGO

Příspěvek vznikl s finanční podporou Evropské unie a Evropského fondu pro regionální rozvoj.

Název projektu

Staré mapy Liberecka a Jizerských hor jako součást přeshraničního kulturního bohatství

Stare mapy Liberca i Gór Izerskich w ramach transgranicznego bogactwa kulturowego

Registrační číslo projektu/Numer rejestracyjny projektu: CZ.11.2.45/0.0/0.0/16_012/0000567